

ROCZNIK TOMISTYCZNY
2 (2013)

ROCZNIK TOMISTYCZNY
2 (2013)

ΘΩΜΙΣΜΟΣ ΤΑ ΧΡΟΝΙΚΑ
ANNARIUS THOMISTICUS
THOMISTIC YEARBOOK
THOMISTISCHE JAHRBUCH
ANNUAIRE THOMISTIQUE
ANNUARIO TOMISTICO
TOMISTICKÁ ROČENKA

ROCZNIK TOMISTYCZNY

2 (2013)

Naukowe Towarzystwo Tomistyczne
WARSZAWA

KOMITET REDAKCYJNY / EDITORIAL BOARD:

Michał Zembrzusi (sekretarz / secretary), Maciej Słęcki, Magdalena Płotka (zastępca redaktora naczelnego / deputy editor), Dawid Lipski, Izabella Andrzejuk, Artur Andrzejuk (redaktor naczelny / editor-in-chief)

RADA NAUKOWA / SCIENTIFIC COUNCIL: Adam Wielomski, Stanisław Wielgus, Tomasz Stępień, Antoni B. Stępień, Sławomir Sobczak, Arkady Rzegocki, Andrzej Maryniarczyk, Marcin Karas, Tadeusz Klimski, Krzysztof Kalka, Marie-Dominique Goutierre, Mieczysław Gogacz, Paul J. Cornish, Mehmet Zeki Aydin, Wojciech Falkowski, Artur Andrzejuk, Anton Adam.

RECENZENCI / REVIEWERS

Antoni B. Stępień
Marie-Dominique Goutierre
Marek Prokop

REDAKCJA JĘZYKOWA / LANGUAGE EDITORS

Maciej Igielski (język polski), Adam Filipowicz (łacina, greka), Magdalena Płotka (łacina, angielski), Izabella Andrzejuk (francuski), Michał Zembrzusi (łacina)

PROJEKT OKŁADKI

Mieczysław Knut

OPRACOWANIE GRAFICZNE, SKŁAD I ŁAMANIE

Maciej Głowacki

© Artur Andrzejuk / Naukowe Towarzystwo Tomistyczne (wydawca / editor)

Warszawa 2013

ISSN 2300-1976

Rocznik Tomistyczny ukazuje się dzięki pomocy Jacka Sińskiego

Redakcja Rocznika Tomistycznego

ul. Klonowa 2/2

05-806 Komorów

POLSKA

Druk i dystrybucja:

WYDAWNICTWO von borowiecky

05-250 Radzymin

ul. Korczaka 9E

tel./fax (0 22) 631 43 93

tel. 0 501 102 977

www.vb.com.pl

e-mail: ksiegarnia@vb.com.pl

WYDAWNICTWO
von borowiecky

Spis treści

Od Redakcji.....	9
Michał Zembrzuski Profesora Tadeusza Klimskiego badanie problematyki prawdy w filozofii starożytnej i średniowiecznej.....	11
Artur Andrzejuk Tadeusza Klimskiego realistyczna interpretacja problemu jedności.....	19

Rozprawy i artykuły

Tomasz Pawlikowski Poznawalność bytu. Parmenides i św. Tomasz z Akwinu.....	31
Marek P. Prokop „Możliwość” czy „możność”. Wprowadzenie do problematyki.....	55
Jarosław Gałuszka Trzy rozumienia <i>generatio</i> w herezji Ariusza oraz sposoby ich przezwyciężenia w tekstach Tomasza z Akwinu.....	69
Marcin Trepczyński The demonstrability of God's existence in <i>Summa theologiae</i> of Albert the Great on the background of writings of Thomas Aquinas.....	79
Artur Andrzejuk Egzystencjalna metafizyka bytu w traktacie <i>De ente et essentia</i> Tomasza z Akwinu.....	95
Paulina Sulenta Ogół czy konkret przedmiotem ludzkiego poznania? Rozważania na podstawie q. 2 a. 6. <i>Quaestiones disputatae De veritate – De scientia Dei</i>	113
Michał Zembrzuski Poznanie niewyraźne Boga (<i>cognitio confusa</i>) – Tomasz z Akwinu i Kartezjusz.....	137
Andrzej Marek Nowik Filozofia tomistyczna w metodologii historii Feliksa Konecznego.....	155
Izabella Andrzejuk Człowiek i kontemplacja. Antropologiczne podstawy poznania Boga w rozumieniu Aleksandra Żychlińskiego.....	169
Wojciech Golonka Saint Thomas d'Aquin en tant que philosophe: le problème des sources.....	183

Tłumaczenia

Michał Zembrzuski Koncepcja intelektu czynnego w <i>De spiritualibus creaturis</i> Tomasza z Akwinu.....	197
---	-----

Tomasz z Akwinu	
O stworzeniach duchowych, a. 10 (tłum. Michał Zembrzuski).....	209
Étienne Gilson	
Wykład wygłoszony w Sali Studyjnej Instytutu Studiów Średniowiecznych w Toronto 13 grudnia 1932 roku (tłum. Marcin Andrusieczko, Izabella Andrzejuk).....	235

Sprawozdania i recenzje

Magdalena Płotka	
Tomizm na konferencjach „W kręgu średniowiecznej antropologii” (2011) oraz „W kręgu średniowiecznej metafizyki” (2013) organizowanych przez Sekcję Historii Filozofii UKSW.....	245
Magdalena Płotka	
Sprawozdanie z wizyty historyków filozofii na Uniwersytecie Gdańskim w ramach projektu badawczego pt. „Historia filozofii jako problem filozoficzny”.....	249
Michał Zembrzuski	
Sprawozdanie z wręczenia Nagród imienia Profesora Mieczysława Gogacza i sympozjum pt. „Tomizm konsekwentny”.....	271
Tadeusz Klimski	
Recenzja: Jacek Grzybowski, <i>Byt, Tożsamość, Naród. Próba wyjaśnienia formuły „tożsamość narodowa” w perspektywie metafizyki</i> , Wydawnictwo Marek Derewiecki, Kęty 2012, ss. 693.....	257
Michał Zembrzuski	
Recenzja: M. Trepczyński, <i>Ścieżki myślenia Alberta Wielkiego i Tomasza z Akwinu, „Campidoglio”</i> , Warszawa 2013, ss. 232.....	263
Tomasz Pawlikowski	
Recenzja: Tadeusz Kuczyński – <i>Od poznania świata do poznania Boga</i> , Wydawnictwo Petrus, Kraków 2013, ss. 172.....	269
Jacek Grzybowski	
Polityka, moralność, cnota – harmonia czy antynomia? Refleksje nad książką Adama Machowskiego <i>Teologia polityczna św. Tomasza z Akwinu. Antropologiczno-etyczna interpretacja traktatu „De regno”</i> , Wydawnictwo Naukowe UMK, Toruń 2011, ss. 45.....	277
Izabella Andrzejuk	
Recenzja: M. Płotka, <i>Metafizyka i semantyka. Filozofia Jana Wersora (Opera philosophorum medii aevii, t. 12)</i> , Wydawnictwo UKSW, Warszawa 2013, ss. 220.....	287
Nota o Autorach.....	291

Table of contents

Editorial.....	9
Michał Zembrzuski	
Profesor Tadeusz Klimski's study the issue of truth in ancient and medieval philosophy....	11
Artur Andrzejuk	
Tadeusz Klimski's realistic interpretation of the problem of unity.....	19

Dissertations and articles

Tomasz Pawlikowski	
Cognoscibility of Being. Case of Parmenides and St. Thomas Aquinas.....	31
Marek P. Prokop	
Potentiality or potency. Introduction to the problems.....	55
Jarosław Gałuszka	
Three ways of understanding <i>generatio</i> in heresy of Arius and ways to overcome them in the texts of Thomas Aquinas	69
Marcin Trepczyński	
The demonstrability of God's existence in <i>Summa theologiae</i> of Albert the Great on the background of writings of Thomas Aquinas.....	79
Artur Andrzejuk	
Existential metaphysics of being in Thomas' Aquinas treatise <i>De ente et essentia</i>	95
Paulina Sulenta	
Is the Generality or the Concrete Thing the Object of Human Knowledge? Reflections based on Article 6 of the Question 2 of <i>Quaestiones disputatae De Veritate – De scientia Dei</i>	113
Michał Zembrzuski	
Confused cognition of God (<i>cognitio confusa</i>) – St. Thomas Aquinas and Descartes.....	137
Andrzej Marek Nowik	
Thomistic philosophy in the historical methodology of Feliks Koneczny.....	155
Izabella Andrzejuk	
Man and contemplation. The anthropological basis for the knowledge of God in the account of Aleksander Żychliński.....	169
Wojciech Golonka	
Saint Thomas Aquinas as a philosopher: the problem of sources.....	183

Translations

Michał Zembrzuski	
The concept of the active intellect in <i>De spiritualibus creaturis</i> by Thomas Aquinas.....	197

Tomasz z Akwinu	
On spirituals creatures, a.10 (trans. Michał Zembrzuski).....	209
Étienne Gilson	
Lecture given at the Hall Study in Institute of Medieval Studies in Toronto, 13 th of December 1932 (trans. Martin Andrusieczko, Izabella Andrzejuk).....	235

Reports and reviews

Magdalena Płotka	
Thomism on conferences „In the circle of medieval anthropology” (2011) and „In the circle of medieval metaphysics” (2013) organized by the Section of History of Philosophy UKSW.....	245
Magdalena Płotka	
Report on the visit of historians of philosophy at the University of Gdansk in the framework of research project „The history of philosophy as a philosophical problem.”.....	249
Michał Zembrzuski	
Report of awarding Professor Mieczyslaw Gogacz prizes and symposium „Thomism consistent.”.....	251
Tadeusz Klimski	
Jacek Grzybowski, <i>Byt, Tożsamość, Naród. Próba wyjaśnienia formuły „tożsamość narodowa” w perspektywie metafizyki</i> , Wydawnictwo Marek Derewiecki, Kęty 2012, pp. 693 (Review).....	257
Michał Zembrzuski	
M. Trepczyński, <i>Ścieżki myślenia Alberta Wielkiego i Tomasza z Akwinu</i> , „Campidoglio”, Warsaw 2013, pp. 232 (Review).....	263
Tomasz Pawlikowski	
Tadeusz Kuczyński – <i>Od poznania świata do poznania Boga</i> , Wydawnictwo Petrus, Cracow 2013, pp. 172. (Review).....	269
Jacek Grzybowski	
Politics, morality, virtue - harmony or antinomy? Reflections on the book by Adam Machowski, <i>Teologia polityczna św. Tomasza z Akwinu. Antropologiczno-etyczna interpretacja traktatu „De regno”</i> , Wydawnictwo UMK, Torun 2011, pp. 45.....	277
Izabella Andrzejuk	
M. Płotka, <i>Metafizyka i semantyka. Filozofia Jana Wersora (Opera philosophorum medii aevii, t. 12)</i> , Wydawnictwo UKSW, Warszawa 2013, pp. 220 (Review).....	287
Note about authors.....	291

Recenzja: M. Płotka, *Metafizyka i semantyka. Filozofia Jana Wersora (Opera philosophorum medii aevii, t. 12)*, Wydawnictwo UKSW, Warszawa 2013, ss. 220.

Książka dr Magdaleny Płotki, poświęcona poglądom wciąż mało znanego, ale ważnego filozofa XV wieku, Jana Wersora wydaje się pozycją bardzo ważną i wypełniającą dotkliwą lukę w historii filozofii średniowiecznej. Do tej pory bowiem wiedzieliśmy niewiele o tym filozofie, pochodzącym z naukowego środowiska piętnastowiecznej Kolonii.

Panowało dość powszechne przekonanie, że Jan Wersor jest odpowiedzialny za rozpowszechnienie zdeformowanej interpretacji myśli św. Tomasza z Akwinu. Aby się o tym przekonać, wystarczy sięgnąć chociażby do kilkutomowego wydania historii filozofii XV wieku autorstwa S. Swieżawskiego¹. Na ten problem zwrócił uwagę prof. F. Krause, stwierdzając, iż określanie Wersora jako filozofa deformującym go jest działaniem krzywdzącym go oraz bez-

podstawnym, gdyż niepopartym żadną rzetelną analizą jego tekstów².

Oddana do rąk Czytelnika monografia jest bardzo dokładną prezentacją sylwetki tego filozofa, jego życiorysu, tła kulturowego i naukowego, w którym działał, oraz przedstawieniem jego poglądów filozoficznych. Już we wstępie monografii autorka wprowadza nas w treść całości, prezentując sylwetkę Wersora na szerszym tle atmosfery filozoficznej XV wieku. Stara się też wstęp-

¹ S. Swieżawski, *Dzieje filozofii europejskiej w XV w.*, t. 1: *Poznanie*, Warszawa 1974, s.193, 207; oraz t. 3: *Byt*, Warszawa 1978, s. 120, 122.

² F. Krause, *Jan Wersor*, w: *Powszechna encyklopedia filozofii*, t. 9, Lublin 2008, s. 736-739.

nie nakreślić specyfikę jego filozoficznych poglądów oraz biorąc pod uwagę, iż żył i działał on w atmosferze toczących się wówczas w Kolonii sporów pomiędzy albertystami a tomistami, próbuje ukazać, że faktycznie nie przynależał do żadnego ze wspomnianych nurtów. M. Płotka już na początku stawia tezę, iż poglądy Wersora należałoby raczej określać mianem „wersoryzmu” aniżeli „tomizmu” czy „albertyzmu”. Co więcej, pełniejszy obraz oryginalnych, własnych poglądów filozoficznych Wersora daje też spojrzenie na jego aktywność naukową w kontekście ogólnej intelektualnej atmosfery tamtej epoki, a nie tylko w obrębie samej Kolonii. Wersor, jak zauważa M. Płotka, dystansował się od trwających wówczas kolońskich sporów filozoficznych, a jego dzieła są zazwyczaj wykładem własnych poglądów (*verus processus Versoris*).

Książka, poza wstępem, zakończeniem oraz załącznikiem w postaci opracowanego krytycznie komentarza Wersora do *De ente et essentia* św. Tomasza z Akwinu, zawiera cztery rozdziały, prezentujące kolejno: miejsce Jana Wersora na tle filozofii XV wieku; zagadnienia semantyczne i logiczne w jego tekstach; problematykę istoty i istnienia w napisanych przez niego komentarzach; i wreszcie jego własne rozumienie formy w kontekście toczącego się sporu o wielość form w bytach.

Pierwszy z rozdziałów poprzedzony jest wykazem skrótów do tekstów Wersora, którymi autorka posługuje się w całym opracowaniu, co zdecydowanie ułatwia dalszą lekturę monografii. Przedmiotem tego rozdziału jest aktywność naukowa filozofa wraz z ogólną

charakterystyką prezentowanego przez niego profilu doktrynalnego. Charakterystyka ta obejmuje także próbę odróżnienia poglądów kolońskiego mistrza od stanowisk reprezentowanych przez środowiska albertystów i tomistów. Rozdział ten jest także miejscem, gdzie autorka stara się zarysować charakterystyczne elementy metodologii przyjętej przez Wersora. M. Płotka zwraca tu uwagę, iż stosowana przez tego piętnastowiecznego filozofa metodologia metafizyki jest odmienna od tej, którą posługiwali się filozofowie w XIII wieku. Ma to swoje podłoże w rozumieniu samej metafizyki przez przedstawicieli nurtu *via moderna*. Wersora bowiem nie tyle interesuje realny byt, ile raczej język metafizyki. Autorka zwraca uwagę, iż to sam język, rozumienie, znaczenie słów, mogą być pomocne – zdaniem Wersora – w poznawaniu bytu. Ostatecznie wypracowana przez niego metodologia sprowadzałaby się najpierw do zrekonstruowania przez niego sposobów posługiwania się przez metafizyków określonymi pojęciami i terminami, a następnie do ustalenia, w jaki sposób owe terminy mogły wyznaczać sposoby rozwiązywania zagadnień metafizycznych.

Rozdział drugi jest poświęcony zagadnieniom logicznym, a także semantycznym w tekstach Wersora. W ten sposób znalazły tu swoje miejsce takie tematy jak: rozumienie pojęć: *significatio*, *enutiatio* oraz *argumentatio*. Poza tym rozdział zawiera interesującą analizę poglądów kolońskiego mistrza na temat roli i statusu logiki oraz jej pozycji wśród innych nauk. Okazuje się bowiem, że według Wersora logika, której przedmiotem jest byt myślny, ma równie waż-

ną pozycję co metafizyka zajmująca się bytami realnymi. Logika jest też przez niego uznana za naukę autonomiczną. Takie widzenie pozycji logiki jest ujęciem nowatorskim w stosunku do autorów wcześniejszych.

Miejscem, gdzie zostaje swoiście zaprezentowana metodologia Wersora, w oparciu o analizy jego komentarzy do tekstów Arystotelesa i św. Tomasza z Akwinu, jest rozdział trzeci. To tu autorka podejmuje problem specyficznego – wyznaczonego przez *via moderna* – rozumienia istoty oraz istnienia. Specyfika ta wyraża się przede wszystkim w umieszczeniu rozważań w perspektywie semantycznej, ponieważ istota jest traktowana jako nazwa. Także dominuje w Wersorowych komentarzach perspektywa esencjalistyczna, która w dalszej konsekwencji owocuje wprowadzeniem odróżnienia na *esse essentiae* (jako nie różniące się rzeczowo od istoty) oraz *esse existentiae* (jako akt istoty substancji). M. Płotka zauważa, iż Wersor zdaje się mieszać porządki: sygnifikowania, poznawania i bytowania, co w konsekwencji daje inną niż dotychczasowe teorię bytu.

Jak się okazuje – w podobnie semantycznej perspektywie co problem bytu, istoty i istnienia – ujmuje Wersor zagadnienie formy. Autorka zauważa, iż nie jest mu obcy, trwający w średniowieczu spór o wielość form. Temu właśnie tematowi został poświęcony ostatni rozdział książki, w którym M. Płotka prezentuje poglądy Wersora wieloaspektowo i w ciekawym świetle. Po pierwsze, okazuje się bowiem, że w jego poglądach widać wpływ filozoficznej myśli arabskiej (szczególnie Awicenny). Po drugie

– i to wydaje się być nawet zaskakujące – Wersor omawiając zagadnienie formy odwołuje się i nawiązuje do trwającego wówczas w Kolonii sporu na ten temat między tomistami i albertystami. Wydaje się to o tyle ciekawe, że jak wiemy ze wstępu do książki, Wersor raczej starał się dystansować od trwających wtedy sporów filozoficznych w bliskim mu środowisku naukowym. Ostatecznie własna propozycja Wersora opiera się na rozróżnieniu *forma partis* i *forma totius*, które są przedmiotami sygnifikacji kolejno: nazwy abstrakcyjnej i nazwy konkretnej. W ten sposób różnica pomiędzy wymienionymi formami sprowadza się do różnicy pomiędzy sposobami sygnifikacji.

Książkę zamyka załącznik w postaci Wersorowego komentarza do *De ente et essentia*, wraz ze stosownym aparatem krytycznym, co jest dziełem pionierskim. Zachęcająca jest również warstwa literacka opracowania, gdyż książka jest napisana zrozumiałym językiem, a autorka w sposób czytelny tłumaczy wszelkie zawilości filozoficzne i terminologiczne.

Postać Jana Wersora i jego poglądów jest pewną ilustracją zachodzących przemian w filozofii i w rozumieniu jej kluczowych tematów od XIII do XV wieku. Jest to świetny przykład procesu przestawiania akcentu z zainteresowania rzeczywistością na zainteresowania nazwami czy pojęciami – i trudno nie zgodzić się z taką uwagą autorki, jak również nie sposób zaprzeczyć dobrze uzasadnionej tezie, że choć poglądy tego filozofa wpisują się w typowo piętnastowieczną wrażliwość filozoficzną, to jednak są one oryginalne i można je nazwać wersoryzmem. Tym samym

M. Płotka swoją monografią obaliła tezę o poglądach Wersora jako „zdegenerowanym tomizmie” bądź albertyzmie. Swoje stanowisko autorka popiera staranną analizą poglądów Wersora, a także bogatą – zarówno polską jak i światową – literaturą przedmiotu, co znacznie poszerza horyzonty badawcze.

Ponadto warto zaznaczyć, iż M. Płotka swoją monografią wpisuje się w chlubną polską tradycję badań nad filozofią

XV wieku, obok tak znanych historyków filozofii jak np. K. Michalski, S. Swieżawski, M. Markowski, J. Korolec, Z. Włodek, W. Seńko, Z. Kuksewicz.

Książka ze wszech miar jest godna polecenia, zarówno ze względu na interesujący przedmiot – „kontrowersyjną” (bo nieznaną) do tej pory postać Wersora; jak i ze względu na profesjonalizm ujęcia autorki.